ارزیابی تأثیر ویژگی‌های کالبدی محیط بر معنا و فعالیت در خوابگاه‌های دانشجویی

(مطالعه موردی: خوابگاه دانشجویی دانشگاه محقق اردبیلی)

ربابه کوهی فایق دهکردی[1]، توحید حاتمی خانقاهی[*2]، وحید وزیری[3]

تاریخ دریافت: 1398/08/05
تاریخ پذیرش: 1399/01/16

چکیده : معماری ساختمان‌های خوابگاهی اغلب به منظور برآورد نیازهای اولیه و با کم‌توجهی نسبت به شرایط روحی و تحصیلی دانشجویان طرح و اجرا شده‌اند. نگاه حداقلی در طرح معماری خوابگاه، آسیب‌های جدی بر کیفیت آموزش در مراکز علمی کشور بر جای می‌گذارد. هدف از پژوهش حاضر استخراج عوامل کالبدی مؤثر در طراحی خوابگاه‌های دانشگاه محقق اردبیلی و ارزیابی تأثیر این عوامل بر معنا و فعالیت در مکان از منظر دانشجویان است. تحقیق از نوع ترکیبی است که با استفاده از ابزار مصاحبه و پرسشنامه با طیف لیکرت به جمع آوری داده و با روش تحلیل رگرسیون چندگانه به بررسی روابط بین متغیرها پرداخته است. تعداد 18متغیر کالبدی در قالب پنج دسته و 8 متغیر معنایی و فعالیتی در مکان انتخاب و در قالب 59 سؤال در پرسشنامه محقق ساخته ویرایش شده‌اند. 200 نفر از دانشجویان ساکن خوابگاه‌های دانشگاه محقق اردبیلی با استفاده از فرمول کوکران جهت پاسخ‌گویی به پرسشنامه انتخاب شدند. یافته‌های تحقیق بیانگر تأثیر معنادار برخی از ویژگی‌های کالبدی مکان بر معنای دریافت شده از محیط و فعالیت ساکنان خوابگاه بود. از بین شاخص‌های کالبدی تحقیق حاضر، شاخص ریزفضاها بیشترین اثر را در معنای مکان و بر عامل تعامل اجتماعی و شاخص شخصی‌سازی فضاها بیشترین اثر را بر فعالیت در مکان و بر عامل تناسب و تنوع فعالیتی افراد ساکن دارد. بنابراین میتوان گفت که توجه به ویژگی‌های کالبدی مکان در طراحی خوابگاه‌های دانشجویی سبب ارتقای کیفی معنای دریافت شده فرد از محیط و فعالیت‌های مرتبط با تحصیل و اقامت دانشجویان می‌شود.

واژگان کلیدی: خوابگاه دانشجویی، معنا در مکان، فعالیت در مکان، عوامل کالبدی، اردبیل.

[1] **دانشجوی کارشناسی ارشد معماری**، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
[2] **استادیار**گروه معماری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. (نویسنده مسئول) t_hatami@uma.ac.ir
[3] **استادیار**گروه معماری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

1- مقدمه

دانشگاه از محورهای توسعه علمی، فرهنگی و اجتماعی کشور محسوب شده و خوابگاه دانشجویی به عنوان سکونتگاه قشر خاصی از جمعیت با هدف تحصیل در رشته‌های تخصصی دانشگاهی اهمیت ویژه‌ای دارد. مسکن دانشجویی نه تنها سرپناهی برای این دانشجویان است، بلکه می‌بایست فضایی را برای پیشرفت علمی، ذهنی و شخصیتی آنها فراهم نماید .Estrada and et). (al, 2008در سده 21 خوابگاه‌های دانشجویی در دانشگاه‌ها پس از مسأله آموزش در ردیف بالای اهمیت قرار می‌گیرند. این خوابگاه‌ها باید در برابر نیازهای آینده دانشجویان، تغییر و تحولات دانشگاهی، زندگی اجتماعی، خواسته‌های دانشجویان و اولیای آنها پاسخگو باشند. طراحی با افکار آینده نگرانه می‌تواند یک راه حل عملی و مناسب جهت حل مشکلات و وضعیت دشوار خوابگاه‌های امروزی باشد (Hill, 2007).

در حال حاضر خوابگاه‌های دانشجویی صرفا در نقش مراکزی اجتماعی ظاهر می‌شوند و تنها بخش اندکی از نیازهای ساده و اولیه دانشجویان را برآورده می‌سازند این درحالی است که خوابگاه‌های دانشجویی در دانشگاه‌های معتبر جهان ابزاری برای رشد دانشجویان محسوب می‌شوند و چنین دانشگاه‌هایی بر ایجاد محیطی تأکید می‌ورزند که افراد بتوانند با فرصت و آسایش بیشتری به یادگیری و تحقیق بپردازند (Rahseparfard, 2018). هر ساله دانشجویان بسیار زیادی در سطح کشور به منظورتحصیل در دانشگاه‌های مختلف مجبور به ترک خانه خود و نقل مکان به شهر جدیدی می‌شوند. بخش اعظمی از این افراد در خوابگاه‌ها و پانسیون‌های دانشجویی ساکن می‌شوند (Heidari et. al., 2015). با وجود آنکه دانشجویان به‌صورت داوطلبانه به دانشگاه می‌روند، با این حال در جریان نقل مکان دانشجویان از خانه به محیط خوابگاه، معمولا اختلالاتی نسبت به محیط زندگی جدیدشان برای پدید می‌آید که این امر سبب شکل‌گیری دوره‌ای پر استرس به ویژه در ماه‌های اول این جابجایی برای این افراد است (Brown and Perkins, 1992). ورود به دانشگاه و تجربه زندگی مستقل، آغاز مرحله جدیدی از زندگی برای دانشجویان است. مطالعات نشان داده است که محیط زندگی و تغییراتی که درآن صورت می‌گیرد، یکی از عوامل تعیین کننده دروضعیت روحی و عاطفی افراد است (Beals, 2001). دانشجویان با ورود به خوابگاه و دوری از خانواده، بخش زیادی از حمایت‌های اجتماعی خانواده و جامعه بومی خود را از دست می‌دهند و (اغلب) دچار احساس تنهایی، غربت، عدم تعلق و دلبستگی به محیط جدید می‌شوند در این میان، توجه به عوامل مؤثر در ایجاد دلبستگی به محیط جدید خوابگاه می‌تواند نقش مهمی در بهبود وضعیت روحی، عاطفی و عملکردی آن‌ها داشته باشد (Kharabati et. al, 2016). این موضوع به نوبه خود بر روی عملکردهای تحصیلی و رفتاری دانشجویان تأثیرخواهد داشت. برای دانشجویان، ترک والدین و موطن از یک سو، مواجهه با محیط جدید و افراد متفاوت از سوی دیگر، منجر به ایجاد اختلالات زیادی در روحیات آنها می‌شود که این امر افت تحصیلی شدیدی را برای آن‌ها به ویژه در ماه‌های اول دوره تحصیلی به همراه دارد (Heidari et. al.,2015). شرایط تغییرات گسترده، آنی در مکان و شکل سکونت می‌تواند به نتایجی منفی در ابعاد کالبدی، اجتماعی و روان‌شناختی مکان منجر شود(Fallahi, 2005). نظر به اهمیت تأثیر ویژگی‌های کالبدی بر مفاهیم و عملکرد مکان از یک سو، و خصوصیات فرهنگی و اجتماعی ساکنان خوابگاه‌های دانشجویی از سوی دیگر، نیازهای دانشجویان شاغل به تحصیل و ساکن در خوابگاه‌ها موضوع مهم قابل توجه در معماری و ویژگی‌های کالبدی فضاهای خوابگاه‌های دانشجویی است.

با بررسی اولیه می‌توان دریافت که معماری ساختمان‌های خوابگاهی در دانشگاه‌های کشور بیشتر به منظور برآورد نیازهای اولیه دانشجویان و با کم‌توجهی نسبت به ابعاد کیفی و جنبه های مرتبط با شرایط روحی دانشجویان طرح و اجرا شده است. عدم استفاده از روش‌های طراحی صحیح در معماری خوابگاه‌های دانشجویی و توجه صرف به نیازهای اولیه کالبدی دانشجویان ممکن است، خسارات جبران ناپذیری بر کیفیت آموزش در مراکز علمی کشور بر جاگذارد. آگاهی طراح نسبت به نیازهای خاص دانشجویان شاغل به

تحصیل در رشته‌های مختلف، میزان تأثیر خصوصیات کالبدی فضاهای معماری بر نوع فعالیت مرتبط با تحصیل و زندگی دانشجویان، مفاهیم و معانی قابل درک از کالبد فضای معماری توسط ساکنان خوابگاه‌ها منجر به ارتقای کیفیت طراحی سکونتگاه‌های دانشجویی می‌شود. به عبارتی نگاه کمی به معماری خوابگاه‌های دانشجویی ممکن است ناشی از عدم شناخت کافی طراح نسبت به عوامل مؤثر بر ارتقای کیفی چنین بناهایی باشد. با عنایت به توضیحات یاد شده بررسی عوامل کالبدی مؤثر بر معنا و فعالیت مکان در طرح معماری خوابگاه، ضرورت دارد. فضای خوابگاه باید به‌گونه‌ای باشد که افراد در آن، مانند خانه خود احساس راحتی کنند، نیازهای فردی دانشجویان را برآورده کند، اتاق دانشجویی باید متناسب با نیازهای تحصیلی، جنسیتی و معنایی دانشجویان طراحی شود نه صرفا به‌عنوان محلی برای خواب. از آنجا که اکثر دانشجویان استفاده از خوابگاه را تجربه می‌کنند، فراهم آوردن محیط و فضای مناسبی که دانشجویان و همخوابگاهیان بتوانند با یکدیگر تعامل خوبی داشته باشند، می‌تواند مشکلات دوری از خانواده را نیز تا حدودی برطرف نماید (Kilcaslan, 2013). طبق تحقیقات رابطه‌ای معنادار بین شاخص‌های روان‌شناختی و جنسیت، مقطع تحصیلی و نوع خوابگاه محل سکونت دانشجویان وجود دارد. به‌طورخلاصه، جنسیت، سن، مقطع تحصیلی، و نوع خوابگاه محل سکونت از جمله عناصری هستند که لزوما باید در طراحی خوابگاه‌ها در نظرگرفته شوند، چرا که این عناصر بر برخی از شاخص-های روان‌شناختی دانشجویان از جمله احساس آرامش، احساس ازدحام، احساس برخورداری از خلوت شخصی، احساس فرصت و قلمروپایی، حس حضور درخانه و غیره تأثیرگذارند (Aliabadi, 2010). اگر نیازها و توقعات انسان در مکان برآورده گردد، احساس رضایتمندی از مکان در افراد ایجاد شده و در نتیجه احتمال تقویت رابطه عاطفی با مکان افزایش می‌یابد (Cohen and Shinar, 1985). به عقیده محققان محیط و مکان-هایی که مهیا کننده امکانات و فوایدی برای افراد باشند، بیشتر مورد ترجیح واقع می‌شوند (Kyle et. al, 2004). هدف از این پژوهش، احصای عوامل کالبدی مکان و ارزیابی تأثیرات این عوامل بر ویژگی‌های معنایی و فعالیتی مکان در طرح معماری خوابگاه دانشجویی در دانشگاه محقق اردبیلی و پاسخگویی به این سوأل است که؛ ویژگی‌های کالبدی مهم از منظر دانشجویان ساکن در خوابگاه کدامند؟ تأثیر ویژگی‌های کالبدی محیط بر عوامل معنایی و فعالیتی دانشجویان در خوابگاه چگونه است؟

پژوهش حاضر از نوع پژوهش ترکیبی است که با استفاده از ابزار مصاحبه و پرسشنامه طیف لیکرت به جمع آوری داده پرداخته و با روش تحلیل رگرسیون چندگانه به بررسی روابط بین متغیرها می‌پردازد. شاخص‌های اصلی در خصوص ویژگی‌های کالبدی از طریق مرور منابع و برداشت میدانی استخراج و تأثیر آن بر ویژگی‌های معنایی و فعالیتی در مکان انتخاب، سپس در قالب پرسشنامه محقق ساخت ارایه می‌شود. نتایج حاصل از پرسشنامه در نرم افزار spss18 تحلیل خواهد شد.

1-1-پیشینه پژوهش

تحقیقات متعددی به ارزیابی کیفیت سکونتگاه‌های دانشجویی پرداخته‌اند. به اختصار برخی موارد نزدیک به این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است:

جدول 1 - پیشینه پژوهش های مرتبط با خوابگاه دانشجویی

Tab. 1-Background of research related to student dormitory

(پژوهشگر، سال)	خلاصه نتایج به دست آمده از پیشینه پژوهش
(Abdipour et. al, 2016)	دلبستگی اجتماعی در خوابگاه‌های دانشجویی با توجه به ماهیت اجتماعی بودن این نوع سکونتگاه‌ها بیش از دلبستگی کالبدی شکل می‌گیرد.
Nazarpour et. al,) (2016	پژوهش حاضر با تمرکز بر اصلاح کالبد از طریق نحو فضا و ارتقاء عوامل کالبدی و بهبود فاکتورهایی نظیر راه‌یابی، جهت گیری، دید مورد نیاز کاربر و خوانایی فضا، درصدد ارائه راهکارهایی به منظور ایجاد سکونتگاه‌های دانشجویی اجتماع پذیرتر است.
(McAndrew, 2013)	ساکنین خوابگاه‌های آپارتمانی در مقایسه با ساکنین خوابگاه‌های عمومی احساس ازدحام کمتری داشتند. آن‌ها فرض کردند که شاید علت این امر افزایش تعاملات ناخواسته در اتاق‌های خوابگاه‌های عمومی و انسجام گروه‌ها در خوابگاه‌های آپارتمانی باشد.

Rodger and Johnson,) (2005	دانشجویانی که در خوابگاه سوئیتی زندگی می‌کنند احساس تعلق مکان بیشتر وسطح فعالیت بیشتری نسبت به دانشجویانی که در خوابگاه‌های سنتی زندگی می‌کردند، داشتند.
(Amole, 2005)	پژوهشگر در این پژوهش به بررسی استراتژی‌هایی که دانشجویان درخوابگاه‌های با تراکم جمعیتی بالا به کار می‌برند تا خود را با محیط وفق دهند پرداخت و به این نتیجه رسید که از مهم‌ترین این استراتژی‌ها مطالعه خارج از اتاق و تزئین فضای شخصی بود.
(LI and et. al, 2005)	به منظور افزایش رضایتمندی دانشجویان و ترقیب آن‌ها برای ماندن در خوابگاه‌ها مدیران و مسئولان خوابگاه باید نیازهای آنها را شناسایی کنند وی دلایلی برای ماندن دانشجویان پیشنهاد می‌دهد که می توان از برنامه ریزی برای سالن‌های غذا خوری نام برد و باید خدمات انعطاف پذیری به دانشجویان ارائه دهند.
Thomsen, Judith,) (2007	دراین پژوهش به این موضوع پرداخته شد که ویژگی‌های معماری خوابگاه دانشجویی بر رضایتمندی دانشجویان و احساس شبیه به زندگی در خانه تأثیر گذار است. همچنین عناصر معماری مانند : رنگ، مصالح و راه حل‌های فضای معماری تأثیر زیادی بر احساس سکونت در محلی شبیه خانه را برای دانشجویان القا می‌کند. امکان شخصی سازی اتاق خصوصی افراد باعث می شود که فرد احساس متفاوت بودن خوابگاه با خانه خود را کمتر درک کند.
(Goliath, 2009)	در این پژوهش خلوت و قلمروگرایی دو مفهم اصلی در طراحی خوابگاه عنوان می‌شوند و تفاوت عمده ای در سطح رضایت مندی ساکنین ایجاد می‌کنند. دید و منظر اتاق‌ها تأثیر زیادی بر روی قلمروگرایی و خلوت دانشجویان داشت و اتاق‌هایی که به سمت گره‌های شهری دید داشتند، از نظردانشجویان بیشترین کنترل بر روی فضا و بیشترین میزان خلوت را فراهم می‌کردند.
Khozaei and et. al,) (2011	در این پژوهش با در نظرگرفتن فاکتورهایی مانند: جنسیت، ملیت، نژاد و سطح تحصیلی دانشجویان ساکن خوابگاه مطالعاتی انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که دسترسی به اینترنت رایگان، داشتن انباری شخصی با قابلیت قفل شدن درب آن، آینه داخل اتاق دانشجو، آب سردکن و وجود مواد غذایی مختلف در غرفه فروش از مهم‌ترین عواملی است که بر رضایتمندی دانشجو اثر می‌گذارد.
(Jalil and et. al, 2013)	در پژوهش خود به مطالعه بر روی اولویت‌های دانشجویان خوابگاه‌ها بر روی رنگ اتاق‌های خود پرداختند. این تحقیق نشان داد که رنگ‌های مشترک بین زنان ومردان آبی، سبز و ارغوانی بوده است. رنگ سفید در میان سایر رنگ‌ها دومین رنگ مهم برای دانشجویان بود. در واقع این رنگ را در مقایسه با رنگ‌های گرم بیشتر می‌پسندیدند. مردان بیشتر علاقه‌مند بودن که رنگ آبی با رنگ‌های گرم ترکیب شود در حالی که زنان بیشتر رنگ‌های سرد را می‌پسندیدند.
(Kilicaslan, 2013)	در پژوهش خود بیان می‌کند که عدم وجود میز مناسب طراحی برای دانشجویان معماری باعث مشکل برای این دانشجویان می‌شود. استقرار دانشجویان از رشته های مختلف در یک اتاق مشکلاتی را به همراه دارد و به هم خوردن تمرکز دانشجویان به علت صدای زنگ موبایل یا صحبت یا سایرین باعث بروز مشکل برای مطالعه سایر دانشجویان در اتاق مطالعه می‌شود. دانشجویان تمایل داشتند که حمام و سرویس‌های بهداشتی در اتاق‌های خواب قرار گیرد و عدم رعایت بهداشت در حمام‌های عمومی خوابگاه دانشجویان را دچار مشکل می‌کرده است. اغلب دانشجویان عقیده داشتند که در اتاق‌های تک نفره احساس تنهایی می‌کنند و اتاق‌های چهار نفره شلوغ هستند. تعداد فضاها برای گذراندن اوقات فراغت بسیار ناکافی بوده است. کمبود فضاهای بازی، عدم امکان تماشای فیلم هایی به جزء برنامه‌های تلویزیون در اتاق تلویزیون مشکل آنها بوده است.

2-1-مبانی نظری

1-2-1-مکان

یکی از پر اقبال‌ترین مدل‌های ارایه شده از مفهوم مکان تاکنون مدل کانتر بوده است. طبق مدل کانتر مکان از فرم، فعالیت و معنی تشکیل شده است و دارای سه بعدکالبدی، عملکردی و ادراکی- شناختی است (Canter, 1997). رلف به عنوان یک پدیدارشناس، مکان را متشکل از محیط طبیعی و مصنوع در کنار اعمال انسانی و معانی می‌داند که تجربه آن می‌تواند در مقیاس‌های مختلف روی دهد (Relph, 1976). کرمونا نیز در مدل پیشنهادی خود مکان را برآیند سه عامل فرم، فعالیت و تصور فردی می‌داند که در رابطه تعاملی منجر به شکل گیری مکان می‌شوند(Carmona et. al, 2007). کرسول نیز مکان را ترکیبی از ماده، معنی و عمل می‌داند (Cresswell, 2009). به نظر می‌رسد که مدل مکان، اتصال شخص با فعالیت و عملکردهایی است که از نظر جغرافیایی مکانمند هستند (Ghavampour, Valeand Aguila, 2015).

2-2-1- ویژگی‌های معنایی

با مرور خلاصه مفهوم و مدل‌های مکان، تمرکز بر رویکردهای معرفت شناسانه معنای مکان به عنوان یکی از اجزای اغلب مدل‌ها مورد توجه است. برخی، مهمترین رکن ادراک معنای مکان را تجربه می‌دانند. نوربرگ شولتز روح (معنای) مکان را جوهره ارتباطی انسان و مکان دانسته است (Schultz, 2003). گوستافسون سه پایه اصلی را برای طبقه‌بندی معنی معرفی می‌کند؛ خود، محیط و دیگران. او این پایه‌های اصلی را با توجه به لایه‌های زیرین معنایی معرفی می‌کند (Gustafson, 2000)روان‌شناسانی چون گیبسون و راپاپورت سطوح مختلفی برای معنا برمی‌شمارند از معانی آنی و ابتدایی تا معنای نمادین را شامل می‌شود (Gibson, 1950) ؛ (Rapaport, 2012). راپاپورت سازمان‌دهی محیط را منوط به سازمان‌دهی چهار عنصر فضا، زمان، ارتباطات و معنی می‌داند و به طور کلی آن را معادل یک سری ارتباطات تلقی می‌کند و معنی را ارتباط محیط با مردم

می‌داند (Rapaport, 2012). علاوه بر راپاپورت، روان-شناسان و فلاسفه طی سالیان متوالی، معنی را برابر با ارتباط خوانده‌اند. ارتباطات و عمل اجتماعی نیز یکی از عوامل بسیار تأثیرگذار در کیفیت هویت و معناست و منجر به خلق توافق جمعی در ارتباط با تصاویر ذهنی و معانی می‌شود(Gustafson, 2000)؛ (Rapaport, 2012). در جمع‌بندی از مرور نظریات مختلف به نظر می‌رسد سه اصل تمایز، ارتباط و تداوم اصول حاکم بر محتوای معنای مکان را شکل دهند که بر سر آنها توافق نسبی وجود دارد (Alalhesabi et. al, 2015).

اکو در طبقه بندی معانی محیط به دو سطح از معانی آن به صورت «صریح » و «ضمنی» اشاره دارد (Eco,1968) که در این رویکرد فهمیدن معنا از داده‌های آشکار متنی یا غیر متنی مد نظر است (Moein, 2016). و به نوعی بر ارتباط علم نشانه‌شناسی با معنای ادراکی از محیط اشاره می‌نماید. از سویی بررسی مفهوم خلوت توسط اندیشمندانی چون راپاپورت که آن را توانایی کنترل تعاملات اجتماعی، حق انتخاب و امکان تعامل اجتماعی دلخواه برای فرد (Heidari et. al. ,2015) تعریف می‌کند؛ مبین وجود ارتباط نسبی بین تعریف ارایه شده برای"معنای" محیط است. بر اساس نظر اندیشمندانی چون راپاپورت و گوستافسون، تعریف خلوت و احساس امنیت و آرامش با توان برقراری تعاملات اجتماعی افراد در ارتباط است (Heidari et. al. 2015,) و به درک معنای مکان کمک می‌کند.

علاوه بر رویکردها نسبت به چیستی معنا، به طور مشخص گوستافسون، راپاپورت و سایرین ایده‌هایی در ارتباط با مؤلفه‌های شکل دهنده معنی مکان ارایه داده‌اند. در این نو شتار نگارندگان از برایند مرور ادبیات طرح شده، برای معنی سلسله‌مراتب قائل شده است که در نهایت به بررسی مفهوم معنا بر اساس مؤلفه‌های حس امنیت (Hill, 2007)، خلوت وقلمروپایی (Beals, 2001)، آرامش (Gustafson, 2000)، تعامل اجتماعی (Gibson,1950)، نشانه ها وخاطرات (Schultz, 2003) می‌پردازد.

1-2-3 –ویژگی‌های فعالیتی

ویژگی‌های فعالیتی شامل امکان انجام فعالیت‌های دلخواه در محیط، امکان تعامل با گروه‌های اجتماعی هم-سنخ و وجود گروه‌های فعالیتی مطلوب در محیط است، این موضوع را می‌توان در ارتباط با سطح خدمات و کارکردهای بخش کالبدی جستجو کرد. همچنین وجود فعالیت‌هایی که فرد به آن‌ها علاقه داشته و نیز انواع گروه‌هایی که این فعالیت‌ها را در محیط انجام می‌دهند بسیار مهم است (Jahangiri and Andalib, 2015). بررسی‌ها نشان می‌دهد ویژگی‌های کالبدی محیط با تأمین فعالیت‌های خاص، در ایجاد حس مکان مؤثر است. تأمین فعالیت‌ها از فضا با رضایتمندی از ویژگی‌های متغیر محیط مانند دما، صدا و امکان انجام فعالیت‌های فردی و تعاملات اجتماعی توسط عناصر ایستای محیط مانند ابعاد، تناسبات و فرم‌ها پدید می‌آید(Mirgholami and Aishm, 2015). وابستگی مکانی رابطه‌ای عملکردی است که افراد بر اساس درک فردی‌شان از اینکه آن مکان تا چه اندازه امکان بروز فعالیت دل‌خواهشان را فراهم می‌سازد، با آن مکان ارتباط برقرار ساخته و زمانی که میزان این وابستگی مکانی افزایش پیدا کند، تمایل افراد به جایگزین کردن آن مکان با فضایی دیگر برای انجام فعالیتشان کاهش می‌یابد(budruk, 2008). از سویی، مکان‌های پایدار در تأمین فعالیت‌های خاص از نظر فضایی- زمانی و همچنین از نظر خصوصیات کیفی متداوم هستند. روان‌شناسان معتقدند این خصوصیات کیفی در نتیجه بهره‌مندی از ویژگی‌هایی نظیر رنگ، بافت و ... به‌دست می‌آیند (Hall, 1998: 29). بر اساس منابع موجود، مفهوم فعالیت در فضاهای کالبدی شامل متغیرهای؛ تناسب فعالیتی (Jahangiri and Andalib, 2015، budruk, 2008)، به معنی ارتباط متناسب بین فعالیت با محدوده و آرایش سه بعدی محیط کالبدی، تنوع فعالیتی (Kilicaslan, 2013)، (Schultz, 2003) به معنی امکان گزینش‌های مختلف رفتاری بر مبنای توانش‌های محیط کالبدی، تداوم زمانی (Goliath, 2009)، به معنی وجود فعالیت مستمر و پایدار در یک مکان و یا الگوی پایدار یک رفتار و قوانین فعالیتی (budruk, 2008)، به معنی وجود برنامه و عوامل کنترل

کننده رفتار در محیط کالبدی است که در مدل مفهومی تحقیق نیز بدان اشاره شده است.

1-2-4 –عوامل کالبدی

طراحی معماری در اصل استفاده خلاقانه از توده، فضا، بافت، نور، سایه، مصالح، برنامه و عناصر برنامه‌ریزی مانند هزینه، ساخت و فناوری است. موضوع اصلی معماری این است که چگونه فضا با استفاده از انواع مصالح و روش‌های مختلف، به نحوی خلاق سازمان دهی می‌شود (Rostam pishe et. al, 2019). از نظر فریتز استیل مهم‌ترین عوامل کالبدی مؤثر در ادراک و حس مکان، اندازه مکان، درجه محصوریت، تضاد، مقیاس، تناسب، مقیاس انسانی، فاصله، بافت، رنگ، بو، صدا و تنوع بصری (steele, 1981) است.

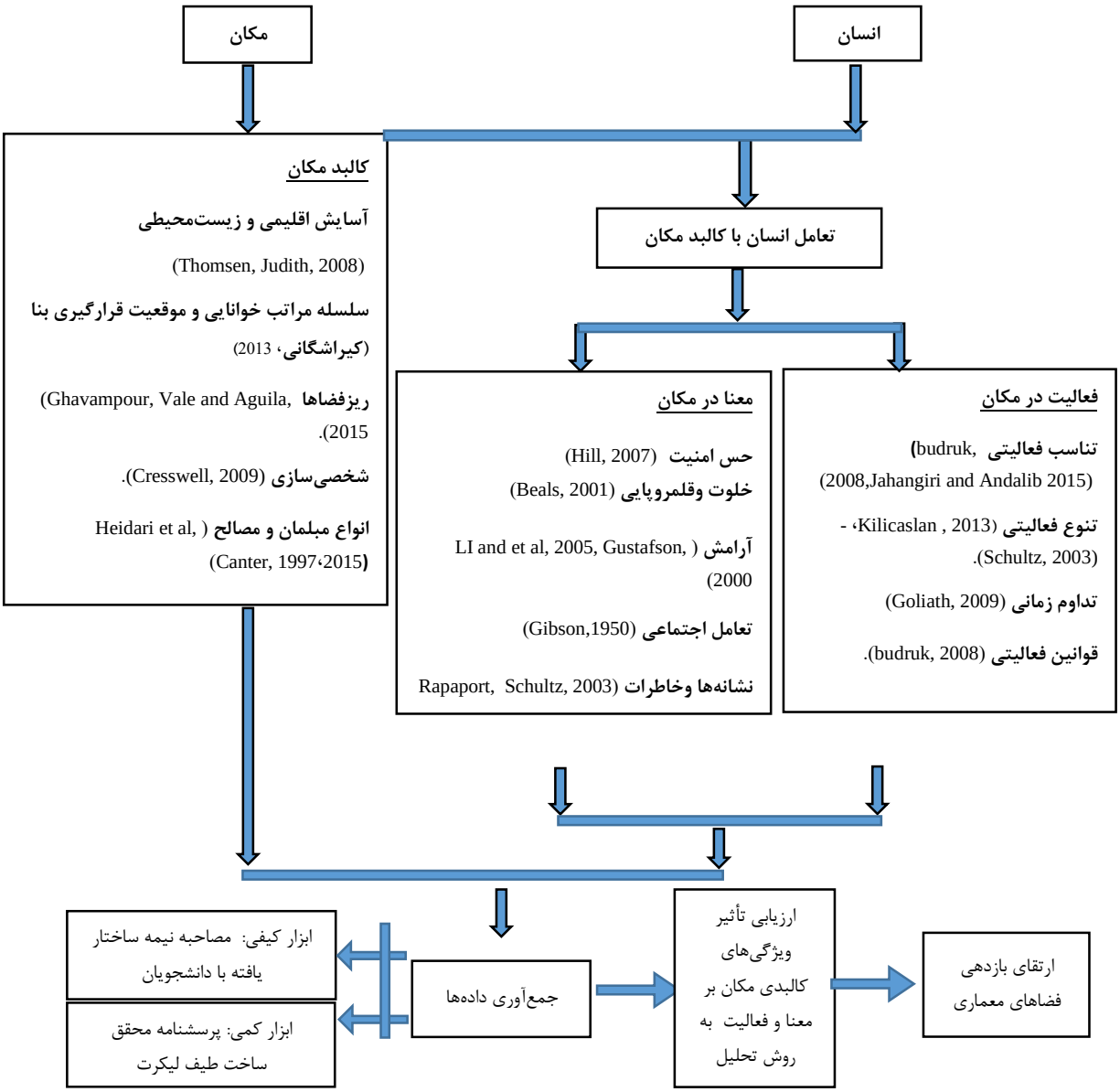
پاره‌ای از تئوریسین‌ها بر این اصل اعتقاد دارند که با طراحی محیط کالبدی، معنا پدید می‌آید Sennet.t, Rapaport, 1982; Alexander, 1979) ;1990). از دیدگاه ایشان، ساختار کالبدی محیط همانند یک نشانه عمل می‌کند و باعث انتقال معنا می‌شود. بر این اساس معنای مکان بر اثر توجه طراح به ویژگی‌های فیزیکی محیط از جمله ترکیب فرم، سایه و روشن، رنگ، صدا، نور و ... شکل می‌گیرد (Vahdat et. al, 2018). در پژوهش حاضر به منظور استخراج ترجیحات کالبدی دانشجویان، و تکمیل مطالعات کتابخانه‌ای نسبت به انجام مصاحبه‌ی حضوری توسط یکی از نگارندگان که ساکن خوابگاه دانشگاه محقق اردبیلی بودند، اقدام شد که نهایتا پس از ویرایش و دسته بندی پرسش‌ها بر اساس نظرات پژوهشگران پرسش‌های شاخص کالبدی بر اساس ماهیت آن‌ها در 5 دسته کلی تقسیم‌بندی و شامل موارد؛ آسایش اقلیمی و زیست‌محیطی، سلسله‌مراتب وخوانایی، ریزفضاها و موقعیت قرارگیری بنا، شخصی سازی، انواع مبلمان و مصالح شدند، که در جدول شماره 2 به آن‌ها اشاره شده است.

جدول 2- خلاصه پیشنهادها طراحی خوابگاه با توجه به پرسشنامه

Tab. 2-Summary of dormitory design suggestions according to the questionnaire

	طرح خوابگاه موجود
تراس تجمعی اقلیم	تراس‌هادر جهت افزایش تعاملات اجتماعی افراد است. وجود تراس‌ها تأثیر مستقیم بر فعالیت دانشجویان خوابگاهی دارد.
آلاچیق	قرار دادن آلاچیق‌های بزرگ و جمعی در محوطه در جهت افزایش تعاملات اجتماعی و همچنین قرار دادن آلاچیق‌های تک نفره در محوطه برای حفظ خلوت فردی و مطالعه در فضای آزاد
پنجره بزرگ	طبق پاسخ دانشجویان پنجره‌های بزرگ خلوت فردی افراد را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد. لذا پنجره‌های بزرگ دو و سه جداره برای صرفه‌جویی در مصرف انرژی و تناسب اتاق با اقلیم سرد و نورگیری مناسب اتاق برای دانشجویان ساکن در خوابگاه در نظر گرفته شد.
میزمطالعه مبلمان فردی	وجود میزهای مطالعه تک نفره باتوجه به اشغال فضای زیاد در اتاق رد شد. میزهای مطالعه تک نفره در ایجاد حس خلوت و فضای شخصی افراد مؤثر است.
روشویی	وجود روشویی عمومی به‌جای تعبیه روشویی در اتاق‌ها، تعداد متعادل حمام و سرویس و کم نشدن مساحت هرکدام
آشپزخانه	فاصله گرفتن آشپزخانه اتاق‌ها و قرارگیری در مرکز و بخش عمومی
چیدمان آزاد مبلمان اتاق	هیچ یک از مبلمان‌های موجود در اتاق ثابت نیستند و امکان جابه‌جایی آنها وجود دارد.
سبزینگی	استفاده از گل و گیاه در تراس‌های تجمعی و فضاهای مشاع
رنگ نما	رنگ و جنس نمای خوابگاه بهتر است متفاوت‌تر از رنگ غالب محیط دانشگاهی را داشته باشد و به نوعی حس سکونت و خانه را به کاربران القا کند.
اتاق‌های کم جمعیت خوانایی و فرم فضا	این گونه از اتاق‌ها با قوانین فعالیتی دانشجویان ساکن خوابگاه بسیار سازگاری دارد. حس خلوت ، فضای شخصی در این دسته از اتاق‌ها پررنگ تر است. اتاق‌های کوچکتر با جمعیت کمتر احساس امنیت را در افراد تقویت می‌کند.
فروشگاه	وجود فروشگاه درداخل ساختمان خوابگاه می‌تواند اثرات مخربی بر جای گذارد و بر آرامش افراد ساکن در آن طبقات تأثیر منفی دارد.

تراس کوچک ریز فضاها		تراس‌های موجود در اتاق به تأمین خلوت فردی افراد ساکن کمک می‌کند. و مطابق با قوانین فعالیتی و تناسبات و تنوع فعالیتی افراد ساکن در خوابگاه است.
سالن مطالعه		درطبقه اول سالن مطالعه عمومی برای مطالعه دانشجویان قرار گرفته است. وجود سالن مطالعه هماهنگ با قوانین فعالیتی افراد ساکن در خوابگاه است.
سایت کامپیوتری		قرار گرفتن سایت کامپیوتر در جهت افزایش فعالیت‌های فردی دانشجویان در طبقه همکف در نظر گرفته شد.
سرویس بهداشتی		قرار گرفتن سرویس‌های بهداشتی در هر طبقه و دسترسی آسان کلیه اتاق‌ها
تخت‌های تک نفره	شخصی سازی فضاها	وجود تخت‌های تک نفره با توجه به کم شدن فضای اتاق پذیرفته نشد در حالی‌که طبق نظرات دانشجویان وجود تخت‌های دو طبقه از خلوت افراد ساکن می‌کاهد و تخت های تک طبقه ترجیح داده شد.
اتاق تی وی		اتاق تی وی در طبقات اول و دوم تعبیه شده است.
اتاقک کنترل		تعبیه اتاقک مسئول خوابگاه به جهت کنترل عبور و مرور و ضوابط خوابگاه

شکل 1-مدل مفهومی تحقیق

Fig. 1-Conceptual model of research

1-2-5 –مدل مفهومی پژوهش

در فرآیند تعامل انسان با مکان، ویژگی‌های کالبدی مکان بر فعالیت افراد و معنای دریافت شده از مکان توسط انسان‌ها تأثیر می‌گذارد. ارزیابی تأثیر ویژگی‌های کالبدی مکان بر معنا و فعالیت آن موضوع مهم قابل توجه توسط طراحان و معماران به منظور ارتقای بازدهی فضاهای معماری است.

1-2-6 –معرفی نمونه موردی

خوابگاه‌های خواهران و برادران داخل محوطه دانشگاه محقق اردبیلی به عنوان نمونه موردی پژوهش انتخاب شد. تجربه سکونت احدی از نگارندگان در خوابگاه‌های مذکور و دسترسی آسان به آن، وجود حس همکاری بین دانشجویان ساکن در خوابگاه و همچنین تشابه کالبدی مجتمع خوابگاهی داخل دانشگاه با ویژگی‌های عمومی ساخت خوابگاه در اغلب دانشگاه‌های ایران، وجود مسائل کالبدی از قبیل نبود فضایی برای برقراری تعاملات اجتماعی، بی‌توجهی به نیازهای دانشجویان در زمینه ایجاد حس خلوت و آرامش و بی رغبتی ساکنان برای گذران اوقات فراغت در فضای خوابگاهی در نتیجه عدم دلبستگی به فضای خوابگاهی دلیل انتخاب به عنوان نمونه موردی تحقیق بود.

شکل 2-ساختمان خوابگاه‌های دختران و پسران در محوطه دانشگاه محقق اردبیلی

Fig. 2-Building dormitories for girls and boys on the campus of Mohaghegh Ardabili University

در ادامه برای معرفی بیشتر ویژگی‌های کالبدی نمونه مورد بررسی تصاویری از برخی ویژگی‌های کالبدی مؤثر بر فعالیت و معنا در سکونتگاه دانشجویی در نمونه موردی تحقیق ارایه می‌شود. این عوامل کالبدی بیشتر مورد نقد ساکنان خوابگاه‌های دانشجویی بوده و از منظر مخاطبان تحقیق، میزان تأثیر آنها در فعالیت و معنای درک شده از محیط بررسی شده است. شکل شماره 2 مربوط به مبلمان اتاق‌های خوابگاه و شکل شماره 3 و 4 به ترتیب مربوط به محوطه بیرونی و فضاهای مشترک و عمومی داخل خوابگاه است.

شکل 3-مبلمان و چیدمان اتاق‌های خوابگاه

Fig.3-Furniture and arrangement of dormitory room

شکل 4- محوطه و منظر بیرونی خوابگاه

Fig.4-Yard and exterior view of the dormitory

شکل 5- فضاهای مشترک و عمومی داخل خوابگاه دانشگاه محقق اردبیلی

Fig. 5-Common and public spaces inside the dormitory of Mohaghegh Ardabili University

2-روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی– تحلیلی است. مطالعات اولیه شامل مرور منابع، مقالات و کتاب‌ها و همچنین مصاحبه حضوری با دانشجویان ساکن در خوابگاه‌های خواهران و برادران مستقر در محوطه دانشگاه محقق اردبیلی بود. جمع‌آوری اطلاعات اولیه از منابع مختلف و از منظر دانشجویان در خصوص ویژگی‌های کالبدی در اتاق‌های سکونتی دانشجویان و فضاهای عمومی و مشترک خوابگاه بود. سپس با مرور تکمیلی منابع، مقالات و کتب موارد مرتبط با تأثیر ویژگی‌های کالبدی بر معنا و فعالیت در مکان استخراج شد. همه یادداشت‌ها و موارد و نظرات جمع‌آوری شده ابتدا به صورت لیست اولیه تهیه سپس مورد بازبینی قرار گرفت. در مرحله بازبینی موارد مبهم و تکراری حذف و سوألات، پیشنهادها و گزاره‌های جمع‌آوری شده در خصوص موضوع تحقیق به لحاظ ادبیات نوشتاری ویرایش شد. بر اساس ماهیت موارد جمع‌آوری شده و با توجه به مدل مفهومی تحقیق سوألات و گزاره‌ها در سه دسته کلی شامل ویژگی‌های کالبدی، ویژگی‌های معنایی و فعالیتی بود.

به طور کلی نقش مجموعه‌ای از عوامل فرهنگی، اقتصادی و جنسیتی در انتخاب‌ها و علاقه‌مندی‌های دانشجویان یک دانشگاه قابل تصور است؛ اما به دلیل اینکه دانشجویان ساکن در خوابگاه‌های دانشجویی اغلب در شرایط نزدیک به هم به لحاظ ویژگی‌های اقتصادی و فرهنگی قرار دارند؛ در تحقیق حاضر با فرض برابر بودن شرایط مذکور بین جامعه آماری و درنتیجه خنثی شدن نقش عوامل مداخله‌گر در نتیجه پژوهش به بررسی ویژگی‌های کالبدی خوابگاه‌های دانشجویی از منظر جامعه‌ی مخاطب پرداخته شد. سوألات شاخص کالبدی بر اساس ماهیت سوألات در 5 دسته کلی تقسیم‌بندی و شامل موارد؛ آسایش اقلیمی و زیست‌محیطی، سلسله-مراتب وخوانایی، ریزفضاها و موقعیت قرارگیری بنا، شخصی‌سازی، انواع مبلمان و مصالح بود. مؤلفه‌های معنایی مکان در 5 دسته کلی که عبارتند از حس امنیت، خلوت و قلمروپایی، آرامش، تعامل اجتماعی، نشانه‌ها و خاطرات بررسی شدند. مؤلفه‌های فعالیتی مکان نیز در 4 گروه که عبارتند از تناسب فعالیتی، تنوع فعالیتی، تداوم زمانی، قوانین فعالیتی بررسی شد.

در ادامه پرسشنامه محقق ساخته شامل سه بخش عمده به منظور بررسی تأثیر خصوصیات کالبدی بر دو عامل معنا و فعالیت تنظیم شد. برای تعیین روایی از اعتبار محتوایی (صوری) استفاده شد. به این شکل که پرسشنامه اولیه در اختیار استادان گروه معماری دانشگاه محقق اردبیلی و چند تن از کارشناسان حوزه معماری

قرار گرفت و در نهایت نظرات آنها در پرسشنامه اعمال گردید و در آخر کار مورد تأیید ایشان قرار گرفت. برای ارزیابی پایایی پرسشنامه‌ها بر اساس آلفای کرونباخ طبق نتایج به‌دست آمده، ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه ویژگی‌های کالبدی 78 درصد، پرسشنامه خصوصیات معنایی 81 درصد و ویژگی‌های فعالیتی 86 درصد به دست آمد.

بر اساس فرمول کوکران از بین 420 نفر دانشجوی ساکن در خوابگاه‌های دانشگاه محقق اردبیلی تعداد 200 عدد پرسشنامه تهیه شده به روش نمونه‌گیری تصادفی پخش شد. نهایتا 179 عدد از پرسشنامه‌های پخش شده جمع‌آوری گردید که نشان‌دهنده نرخ بازگشت حدود 90 ٪ است. نتایج حاصل از پرسشنامه در نرم‌افزار spss18 تحلیل شد. برای بررسی تأثیر ویژگی‌های کالبدی مکان بر فعالیت افراد و معنای دریافت شده از مکان توسط دانشجویان ساکن در خوابگاه‌های دانشجویی نمونه موردی تحقیق از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است. تحلیل رگرسیون از جمله روش‌های چندمتغیره‌ای است که به بررسی اثرات متغیرهای مستقل (ویژگی‌های کالبدی) بر متغیر وابسته (معنا و فعالیت) می‌پردازد. در این پژوهش ویژگی‌های کالبدی محیط به عنوان متغیر مستقل و معنا و فعالیت در مکان به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفت که در جداول زیر به شرح هریک پرداخته شده است.

3-نتایج وبحث

فرضیه: ویژگی‌های کالبدی بر فعالیت در مکان تأثیر معنی‌داری دارد.

جدول 3- خلاصه مدل رگرسیون (تأثیر ویژگی‌های کالبدی بر فعالیت)

Tab. 3-Summary of regression model (effect of physical characteristics on activity)

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
.379	.144	.139

طبق نتایج جدول شماره 3 ضریب همبستگی بین ویژگی‌های کالبدی با فعالیت در مکان برابر 0/37 و ضریب تعیین برابر 0/14 است.

همچنین طبق نتایج جدول شماره 4 برای سطح اطمینان 0/95 سطح معنی داری خطای آزمون کمتر از 0/05 و معنی‌دار است. این بدان معنی است که متغیر مستقل توان پیش‌بینی متغیر وابسته را دارد.

طبق نتایج جدول شماره 5 و با توجه به اینکه سطح معنی داری خطای آزمون برای سطح اطمینان 0/95 کمتر از 0/05 است، بنابراین می‌توان گفت که فرضیه تأیید می‌شود و ویژگی‌های کالبدی بر فعالیت در مکان تأثیر مثبت معنی داری دارد. همچنین ضریب بتا نشان می دهد که ویژگی‌های کالبدی 38 درصد تغییرات فعالیت در مکان را پیش‌بینی می‌کند.

جدول 4- تحلیل واریانس برای رگرسیون تک متغیره (تأثیر ویژگی‌های کالبدی بر فعالیت)

Tab. 4-Analysis of variance for univariate regression (effect of physical characteristics on activity)

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
رگرسیون	1987.971	1	1987.971	29.732	.000
اختلاف	11834.923	177	66.864		
کل	13822.894	178			

جدول 5- نتایج ضریب رگرسیون تک متغیره (تأثیر ویژگی‌های کالبدی بر فعالیت)

Tab. 5-Results of univariate regression coefficient (effect of physical characteristics on activity)

متغیر پیش‌بین	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	T	P
	B	SE	BET.A		
مقدار ثابت	28.241	4.271		6.612	.000
ویژگی های کالبدی	.381	.070	.379	5.453	.000

این بدان معنی است که ویژگی‌های کالبدی در تغییرات فعالیتی خوابگاه اثرگذارند و به نظر می‌رسد با درنظر گرفتن پتانسیل‌ها و استفاده از امکانات کالبدی می توان نسبت به ایجاد مفهوم فعالیت استفاده شده در تحقیق حاضر در فضای کالبدی خوابگاه‌ها اقدام نمود و ویژگی-های کالبدی خوابگاه‌ها را ارتقا بخشید.

فرضیه: ویژگی‌های کالبدی بر معنا در مکان تأثیر معنی داری دارد.

جدول 6-خلاصه مدل رگرسیون (تأثیر ویژگی‌های کالبدی بر معنا)

Tab. 6-Summary of Regression Model (Influence of Physical Properties on Meaning)

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
.297	.088	.083

طبق نتایج جدول شماره 6 ضریب همبستگی بین ویژگی‌های کالبدی با معنا در مکان برابر 0/29 و ضریب تعیین برابر 0/08 است. در ادامه در جدول زیر به تحلیل این موضوع پرداخته شده است.

همچنین طبق نتایج جدول شماره 7 برای سطح اطمینان 0/95 سطح معنی داری خطای آزمون کمتر از 0/05 و معنی‌دار است. این بدان معنی است که متغیر مستقل توان پیش بینی متغیر وابسته را دارد.

بنابراین به نظر می‌رسد با در نظر گرفتن تدابیری که به نوعی تداعی کننده مفهوم معنا در مکان باشد از قبیل استفاده از رنگ، مصالح و روش‌های طراحی فضای معماری ای که با استفاده از نظر مخاطبین طرح (دانشجویان ساکن در خوابگاه دانشجویی) و مشارکت ایشان در انتخاب رنگ و مصالح و مسائلی از این دست می‌توان نسبت به بالا بردن کیفیت معنایی خوابگاه‌ها و در نتیجه بهبود در کیفیت کالبدی آن اقدام نمود.

طبق نتایج جدول شماره 8 و با توجه به اینکه سطح معنی داری خطای آزمون برای سطح اطمینان 0/95 کمتر از 0/05 است، بنابراین می توان گفت که فرضیه تایید می شود و ویژگی‌های کالبدی بر معنا در مکان نیز تأثیر مثبت معنی داری دارد. همچنین ضریب بتا نشان می دهد که ویژگی‌های کالبدی 30 درصد تغییرات معنا در مکان را پیش بینی می‌کند.

با توجه به ضرایب بتا می‌توان گفت که از بین 5 شاخص کالبدی، شاخص ریزفضاها با 48 درصد تأثیرگذاری، بیشترین اثر را در معنای مکان می گذارد. وکمترین تأثیر مربوط به اقلیم با ضریب بتای 12 درصد است.

با توجه به نتایج مصاحبه به عمل آمده با دانشجویان ساکن در خوابگاه دانشگاه محقق اردبیلی (که در جدول شماره 2 به آن‌ها اشاره شده است) برر سی‌ها نشان می‌دهد از منظر دانشجویان برخی از پتانسیل‌های

جدول 7- تحلیل واریانس برای رگرسیون تک متغیره (تأثیر ویژگی‌های کالبدی بر معنا)

Tab. 7-Analysis of variance for univariate regression (Influence of physical properties on meaning)

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
رگرسیون	3117.623	1	3117.623	17.160	.000
اختلاف	32157.327	177	181.680		
کل	35274.950	178			

جدول 8- نتایج ضریب رگرسیون تک متغیره (تأثیر ویژگی‌های کالبدی بر معنا)

Tab. 8-Results of univariate regression coefficient (effect of physical properties on meaning)

متغیر پیش بین	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	T	P
	B	SE	BET.A		
مقدار ثابت	43.118	7.041		6.124	.000
ویژگی‌های کالبدی	.477	.115	.297	4.142	.000

کالبدی از قبیل وضـــعیت تراس‌ها، ســـالن مطالعه و ســـایت‌های کامپیوتری در خوابگاه‌های مورد مطالعه به دلیـل فراهم نمودن زمینـه برای برقراری تعـاملات اجتماعی و تداعی مفاهیم مرتبط با معنای مد نظر تحقیق حاضر بیشتر از بقیه عوامل مورد نظر و مطلوب دانشجویان بوده و بیشترین تأثیر را در تحقق مؤلفه معنا داشته است. از طرفی معیار اقلیم به دلیل ماهیت خود و به دلیل اینکه با اســـتفاده از تکنولوژی و راهکارهای معماری در بســـترهای مختلف جغرافیایی امکان کنترل شـــدن را دارد تأثیر گذاری کمتری در ایجاد مؤلفه معنا در تحقیق حاضر از منظر دانشجویان داشته است.

با توجه به پژوهش Thomsen, Judith (2007) که با بررسی بخشی از عوامل کالبدی مانند، رنگ، مصالح و روش های طراحی فضـــای معماری، تأثیر زیاد آن بر القای احســـاس ســـکونت در محلی شـــبیه خانه برای دانشـــجویان را نتیجه گرفته اســـت. اگر القای احســـاس ســـکونت در محلی شـــبیه خانه را جزو عوامل معنایی متاثر از کالبد فرض کنیم میتوان گفت که نتایج این مطالعه با مطالعه حاضر در خصوص اهمیت تأثیر عوامل کالبدی بر عوامل معنایی مکان همســـو اســـت. علاوه بر این Goliath (2009) نیز طی تحقیقی تأثیر دید و منظر اتاق‌ها بر مفاهیم خلوت و قلمروگرایی در افراد را اثبات میکند. در تحقیق حاضـــر نیز تأثیر عوامل کالبدی بر خلوت به عنوان یک ویژگی معنایی مکان تأیید شـــده است و بر هم‌سویی نتایج به دست آمده با تحقیق گلیت اشاره می‌نماید.

باتوجه به ضرایب بتا می‌توان گفت که شخصی سازی فضاها با 40 درصد تأثیرگذاری، بیش‌ترین اثر را بر فعالیت در مکان می‌گذارد و اقلیم با ضریب 16 درصد کمترین تأثیر را دارد. با توجه به نتایج مصاحبه به عمل آمده با دانشجویان ساکن در خوابگاه دانشگاه محقق اردبیلی (که در جدول شماره 2 به آن‌ها اشاره شده است) بررسی‌ها نشان می‌دهد شخصی سازی فضاها با ریزمعیارهای اتاقک کنترل، اتاق تی وی و تخت‌های تک نفره مورد نظر در تحقیق حاضر به دلیل ماهیت و تأثیری که در امکان انجام فعالیت‌های دلخواه دانشجویان (مانند تماشای تلوزیون با دوستان مورد علاقه‌ی خود یا اتاقک کنترل به لحاظ کنترل رفت‌وآمد و غیره) نمونه موردی ایجاد می‌کردند، بیشتر از سایر عوامل کالبدی در تحقق معیار فعالیت، متناظر با تعریف ارائه شده توسط (budruk, 2008) برای "فعالیت" و در مفهوم «مکانی که افراد بر اساس درک فردی شان از اینکه آن مکان تا چه اندازه امکان بروز فعالیت دل‌خواهشان را فراهم می‌سازد» نقش داشتند و به همین دلیل مورد توجه دانشجویان قرار گرفته بودند.

بر اســـاس نتایج تحقیقات (Jahangiri and Andalib, 2015)، در نظر گرفتن تمهیداتی در فضـــای خوابگاهی برای فعالیت‌هایی که فرد به آن‌ها علاقه داشـــته و نیز انواع گروه هایی که این فعالیت ها را در محیط انجام می‌دهند نقش بســـیار مهمی در ایجاد ارتباط بین دانشـــجویان و فضـــای خوابگاه دانشـــجویی را دارد و با تأکید بر مفهوم فعالیت، ویژگی‌های کالبدی خوابگاه را ارتقا می‌بخشـــد. بنابراین با توجه به یافته‌های پژوهش مذکور و تحقیق حاضـــر می‌توان نتیجه گرفت که با اســـتفاده از روش‌های طراحی فضـــای معماری و در نظر گرفتن فضـــایی برای امکان انجام فعالیت‌های دلخواه در محیط خوابگاه‌های دانشجویی و شخصی سازی قسمتی از محیط خوابگاه در مرحله طراحی و برنامه فیزیکی خوابگاه‌ها نسبت به تحقق موضوع اقدام نمود. همچنین توجه به تمهیدات فضایی برای امکان تعامل با گروه‌های اجتماعی هم سنخ و وجود گروه‌های فعالیتی مطلوب در محیط خوابگاه‌ها با ایجاد ارتباط مکانی وابســـتگی به مکان را افزایش داد و تمایل افراد به جایگزین کردن آن مکان با فضای دیگر برای انجام فعالیت شان را به حداقل رســـانده و به نوعی حس تعلق به مکان در افراد را بالا می‌برد.

در جدول زیر به بررسی اثرگذاری هریک از مؤلفه‌های کالبد به طور جداگانه بر هر کدام از مؤلفه‌های معنا و همچنین مؤلفه‌های فعالیت مکان به صورت خلاصه اشاره می‌شود. لازم به توضیح است که تأثیر مؤلفه‌های کالبدی بر کل مفهوم فعالیت و معنا در قالب جداول 9 و 10 و تأثیر مؤلفه‌های کالبدی بر هر کدام از مؤلفه های معنایی و فعالیتی به تفکیک هر مؤلفه در جدول شماره 11 آمده است.

جدول 9- نتایج ضریب رگرسیون چند متغیره تأثیر شاخص های کالبدی بر معنای مکان

Tab. 9-Results of multivariate regression coefficient The effect of physical indicators on the meaning of place

مدل	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	T	P
	B	SE	BET.A		
	35.488	6.443		5.508	0.000
اقلیم (تراس تجمعی، پنجره بزرگ، آلاچیق)	0.153	0.400	0.128	0.383	0.702
خوانایی و فرم فضا (اتاق‌های کم جمعیت، فروشگاه، رنگ نما)	0.693	0.396	0.124	1.750	0.082
ریزفضاها (تراس کوچک، سالن مطالعه، سایت کامپیوتری، سرویس بهداشتی)	2.970	0.395	0.487	7.529	0.000
شخصی سازی فضاها (اتاقک کنترل، اتاق تی وی، تخت‌های تک نفره)	0.166	0.359	0.131	0.463	0.644
مبلمان (چیدمان آزاد مبلمان اتاق، روشویی، آشپزخانه، میز مطالعه فردی، سبزینگی)	0.708	0.242	0.213	2.930	0.004

جدول 10-نتایج ضریب رگرسیون چند متغیره تأثیر شاخص های کالبدی بر فعالیت در مکان

Tab. 10-Results of multivariate regression coefficient The effect of physical indicators on activity in place

مدل	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	T	P
	B	SE	BET.A		
	31.181	4.018		7.761	0.000
اقلیم (تراس تجمعی، پنجره بزرگ، آلاچیق)	0.131	0.151	0.163	0.872	0.385
خوانایی و فرم فضا (اتاق‌های کم جمعیت، فروشگاه، رنگ نما)	0.330	0.224	0.297	1.471	0.143
ریزفضاها (تراس کوچک، سالن مطالعه، سایت کامپیوتری، سرویس بهداشتی)	0.531	0.250	0.196	2.127	0.035
شخصی سازی فضاها (اتاقک کنترل، اتاق تی وی، تخت های تک نفره)	1.402	0.247	0.402	5.675	0.000
مبلمان (چیدمان آزاد مبلمان اتاق، روشویی، آشپزخانه، میز مطالعه فردی، سبزینگی)	0.758	0.246	0.199	3.081	0.002

جدول 11-تأثیر مؤلفه‌های کالبد بر فعالیت و معنا

Tab. 11-The effect of body components on activity and meaning

کالبد	معنا																فعالیت							
	حس امنیت		خلوت		آرامش		تعامل اجتماعی		نشانه ها وخاطرات		تناسب و تنوع فعالیتی		تداوم زمانی		قوانین فعالیتی									
	Sig	Bet.a	Sig	Bet.a	Sig	Bet.a	Sig	Bet.a	Sig	Bet.a	Sig	Bet.a	Sig	Bet.a	Sig	Bet.a								
اقلیم	.328	.078	.751	.027	.415	.063	.718	.028	.328	.008	.486	.054	.059	.149	.025	.169								
خوانایی	.049	.152	.136	.122	.030	.163	.636	.036	.049	.079	.010	.210	.025	.168	.000	.209								
ریزفضاها	.025	.177	.670	.036	.023	.175	.000	.400	.025	.308	.000	.342	.144	.121	.897	.010								
شخصی سازی	.000	.386	.669	.033	.000	.431	.506	.047	.000	.047	.002	.216	.502	.051	.373	.060								
مبلمان	.000	.248	.000	.341	.654	.111	.002	.239	.000	.239	.104	.112	.034	.158	.002	.402								

4-نتیجه‌گیری

در راستای اهداف پژوهش، عوامل کالبدی مؤثر بر فعالیت و معنا در خوابگاه‌های دانشجویی استخراج و میزان اثرگذاری آن بر ویژگی‌های معنایی و فعالیتی مکان از منظر دانشجویان ساکن در خوابگاه دانشگاه محقق اردبیلی بررسی شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که به طور کلی ویژگی‌های کالبدی مکان بر معنای دریافت شده از محیط توسط دانشجویان ساکن و فعالیت آنها در خوابگاه تأثیر معنادار دارد. از بین 5 شاخص کالبدی، شاخص ریزفضاها بیشترین اثر را در معنای مکان و بر عامل تعامل اجتماعی از بین عوامل معنایی دارد. همچنین از بین شاخص‌های کالبدی، شخصی‌سازی فضاها بیشترین اثر را بر فعالیت در مکان و بر عامل تناسب و تنوع فعالیتی از بین عوامل فعالیتی افراد ساکن می‌گذارد. نتایج حاصل از اغلب تحقیقات مشابه اعم از نظر پور و همکاران با تمرکز بر اصلاح کالبد از طریق نحو فضا، تامسون با بررسی تأثیر مصالح و نور و رنگ در خوابگاه‌های دانشجویی با نتایج این تحقیق همسو است. همچنین علی‌آبادی و همکاران با بررسی رابطه‌ای معنادار بین شاخص‌های روان‌شناختی و نوع خوابگاه محل سکونت، جادت با بررسی روش های طراحی فضای معماری و تأثیر زیاد آن بر القای احساس سکونت در محلی شبیه خانه وگلیت با بررسی تأثیر دید و منظر اتاق‌ها بر مفاهیم خلوت و قلمرو گرایی در افراد به نتایج مشابه با تحقیق حاضر دست یافتند.

باتوجه به تحلیل های آماری صورت گرفته و بررسی تأثیر عوامل کالبدی بر هر کدام از عوامل معنایی و فعالیتی مکان و با استفاده از ضریب معناداری sig و ضریب بتای به‌دست آمده در جدول شماره 11 به دست آمد؛

اقلیم بر روی هیچکدام از عوامل معنایی مکان معنادار نیست. ولی از بین عوامل فعالیتی در خوابگاه تأثیر معنادار بر قوانین فعالیتی افراد ساکن دارد.

خوانایی فضاها بر مؤلفه‌های حس امنیت و آرامش از بین عوامل معنایی و مؤلفه‌های تناسب و تنوع فعالیت، تداوم زمانی و قوانین فعالیتی از بین عوامل فعالیتی افراد ساکن در خوابگاه تأثیر معنا دار دارد. بیشترین تأثیرخوانایی فضا از بین عوامل مذکور بر آرامش و تناسب و تنوع فعالیتی است.

ریز فضاها بر عوامل حس امنیت، آرامش، تعامل اجتماعی، نشانه ها و خاطرات از بین عوامل معنایی و بر عوامل تناسب و تنوع فعالیتی از بین عواملی فعالیتی تأثیر معنادار داشته و بیش‌ترین تأثیر را بر تعامل اجتماعی و تناسب و تنوع فعالیتی افراد ساکن از بین کلیه عوامل مذکور در خوابگاه دارد.

شخصی سازی فضاها بر عوامل حس امنیت، آرامش از بین عوامل معنایی و بر عوامل نشانه‌ها و خاطرات، تناسبات و تنوع فعالیتی از بین عوامل فعالیتی تأثیر معنادار داشته و بیشترین تأثیر را بر آرامش و تناسب و تنوع فعالیتی افراد ساکن از بین عوامل مذکور دارد.

مبلمان فضاها برعوامل امنیت، خلوت، تعامل اجتماعی و نشانه‌ها و خاطرات از بین عوامل معنایی و تداوم زمانی و قوانین فعالیتی از بین عوامل فعالیتی تأثیر معنادار داشته و بیش‌ترین تأثیر را بر خلوت و قوانین فعالیتی از بین عوامل مذکور درخوابگاه دارد. بنابراین می‌توان گفت که توجه به ویژگی‌های کالبدی مکان در طراحی خوابگاه‌های دانشجویی، نقش مؤثری در ارتقاء بازدهی و رضایت دانشجویان از مکان داشته و به واسطه تأثیر بر معنای دریافت شده فرد از محیط و فعالیت‌های مرتبط با تحصیل و اقامت دانشجویان سبب می‌شود که تطبیق فرد با محیط جدید، رفتارهای پاسخگو و متعهد در مکان، ارتباط بهینه فرد با سایر افراد، آسایش و آرامش فرد و حس در خانه بودن ارتقا یابد.

منابع

AlalHesabi. M.، and the CHarbgou. N.، (2015). Reading and explaining the relationship between the meaning and identity of place Iranian Journal of Architecture and Urban Planning, 6 (9) 103-114.[in Persian]

Abdipour. Z.، and Heidari. A.، (2016). Investigating the attachment to the place in the dormitories. 4th International Congress of Civil Engineering, Architecture and Urban Development, Shahid Beheshti University, Tehran.[in Persian]

Eco, E. (1968). Function and sign: semiotics in architecture. In city and the sign: An Introduction to Urban Semiotics, in M Gottdiener. A Lagopoulos. New York: Columbia University press.

Estrada, CH. A. G., Gomez, R. V., Maniti, H. S., Polliente, K. B., Reynoso, V. (2008). The Academic students living in dormitories, University of Sampaloc, Manila.

Fallahi. A.، (2005). An Introduction to the Basic Categories of Reconstruction, Misconceptions and Realities, Scientific Research Journal, pp. 80-99: 40.[in Persian]

Gibson, J. (1950). The perception of the visual world, Houghton Mifflin, Boston.

Gustafson, P. (2000). Meaning of Place: everyday Experience and Theoretical conceptualizations, Journal of Environmental Psychology, 21: 5-16.

Goliath, A. (2009). Digital History Web site, Retrieved January 4924115, form http://goliath.ecnext.com/coms4/gi_1155-4171942/The-effect-of-dormitory-type.html;

Heidari, A، .and Abdipour, Z.، (2015). Assessing the role of privacy in promoting attachment to place in student dormitories.73-86 4,20[in Persian]

Hill, CH. (2007). What's coming next? Shaping the future on campus, Collage planning management, The Pet.er Li Education Group. Dayton Ohio.

Hall, D. G. (1998). Continuity and the Persistence of Objects: When the Whole is greater than the sum of the parts. COGNITIVE PSYCHOLOGY, 37(1): 28–59.

Jahangiri, A. and Andalib, A. (2015). Explaining the Comprehensive Model of Spatial Attachment, A Comparative and Analytical Study of Theoretical Approaches for Creating a Comprehensive Model, International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Infrastructure .[In Persian]

Jalil, N. A., Yunus, R. M., and Said, N. S. (2013). Students' color perception and preference: An empirical analysis of its relationship. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 90, 575-582.
Kyle, G. T., Mowen, A. J., Tarrant, M. (2004). Linking place preferences with place meaning: An examination of relationship between place

Aliabadi. M.،: Behzad Behbahani. A.، and Pournadari, H.، (2010). Investigation of environmental psychology indicators in the design of student dormitories, Journal of Psychological Methods and Models, 2: 12-1 [in Persian]

Amole, D. (2005). Coping strategies for living in student residential facilities in Nigeria. Environment and behavior, 37(2), 201-219.

Babak Moin، M،. (1394). Meaning as biodegradation: Transition from classical semiotics to semiotics with a phenomenological approach, Sokhan Publications, Tehran.[in Persian]

Budruk, M., Stanis, S. A. W., Schneider, I. E., and Heisey, J. J. (2008). Crowding and experience-use history: A study of the moderating effect of place attachment among water-based recreationists. Environmental Management, 41(4), 528-537.

Beals, BL (2001). Life in a box: "The psychological effects of dormitory architecture and layout on residents", A student's guide to first year composition, 2000-2001, Florida: Florida State University.

Brown, B. B. and Perkins, D. D. (1992). Disruptions in place attachment. In Altman, I. and Low, S. M. (Eds), Human behavior and environments: Advances in theory and research, Place Plenum Press, 12:279-304.

Cohen, Y. S., Shinar, A. (1985). Neighborhoods and friendship network, The University of Chicago, Chicago.

Cresswell, T. (2009). Place, in international encyclopedia of human geography by Rob, K. and Nigel, T., Elsevier, Oxford.

Canter, D. (1997). The facets of place. In advances in environment, Behavior and design: towards the integration of theory, methods, research and utilization by Moore and RW Marans, New York Premium Press. New York

Carmona. M.،: Heath, Tim and Tisdal, Tet.raquastion. (2007). Public places, urban spaces, various dimensions of urban design, translated by Gharayi, Fariba et. al., University of Arts Press, Tehran.[in Persian]

Del Aguila, M., Ghavampour, E., and Vale, B. (2019). Theory of place in public space. Urban Planning, 4(2), 249-259.

Relph, E. (1976). Placeand Placelessness, Pion puplication, London.

Rapoport, A.، (1982). The meaning of the built environment a nonverbal communication approach University of Arizona Press[in Persian]

Rodger, C., Johnson, A. (2005). The impact of residence design on freshman outcomes: dormitories versus suite-style residences, Canadian Journal of Higher Education, 35(3): 83-99.

Rostam Pisheh, M.، : Nasir Salami, M.، and Sharp Ghalam Zanozi. S.، (2019).[in Persian] Comparative evaluation and analysis of the key structure of ecotourism residences Journal of Physical Development Planning, 2/14) 111-132

Rahsepar Fard. Kh.، : Moradi, M.، and Teymouri, Sh.، (2018). Identifying and ranking the effective factors in improving the quality of student dormitories with the comparative approach of network analysis (ANP and DEMATEL). Quarterly Journal of Engineering Management and Soft Computing 3(4):109 -133[in Persian]

Schultz. C.، (2003). Architecture, meaning and place, translated by Nowruz Borazjani, Vida, Jan Jahan Publishing, Tehran, Iran [in Persian]

Sennet.t, R. (1990). The Conscience of the Eye-The Design and Social Life of Cities. New York: W.W. Norton and Company.

Steele, F. (1981). the Sense of Place, Boston, CBI Publishing Company.

Thomsen, Judith. (2007). Home experiences in student housing: About institutional character and temporary homes. Journal of Youth studies 10)5 (: 577-596.

Vahdat. S.، : Karimi Consulting. M.، and Bakhshi Balkanloo. A., (2018). Spatial spatial analysis of effective factors in creating the meaning of place from the perspective of users and urban planners, case study: Urmia. Journal of Spatial Planning, 7 (26): 95-144.Alexander, C. (1979). The timeless way of building (Vol. 1). New York: Oxford University Press.[in Persian]

motivation and place attachment, Journal of Environmental Psychology, 24:439-454.

Kharabati, S.، and Yazdanfar, A.، (2016). Factors influencing the attachment to place in student dormitories, a case study of Semnan University dormitory, Journal of Iranian Scientific Association of Architecture and Urban Planning, 7 (12): 148-139.[in Persian]

Kılıçaslan, H. (2013). Design of Living Spaces in Dormitories. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 92, 445-451.

Khozaei, F., Amole, D., Hassan, A. S., and Khozaei, Z. (2010). Female graduate students' perception of the relationships between the residence hall and the home. Asian Social Science, 6(10), 68.

Li, Y., Shelley, M. C., and Whalen, D. E. (2005). Contributors to residence hall student retention: Why do students choose to leave or stay? Journal of College and University Student Housing, 33(2 (B)), 28.

Mir Gholami. M.، and Aishm. M.، (2015). Conceptual model of evaluating the sense of place based on physical, perceptual, functional and social components, Quarterly Journal of Urban Studies, 19 (2). 69 - 79.[in Persian]

McAndrew. F.، (2013). Environmental Psychology, translated by Mahmoudi, Gholam Reza Third Edition, Publishing, Vania, Tehran, Iran.[in Persian]

Nazarpour. M.، : Saadati Waqar .P.، and Heidari, A.، (2016). Improving the body of student residences in order to increase socialization by relying on the method of space, a case study of the dormitory of Hakim Sabzevari University. Armanshahr Architecture and Urban Planning Quarterly, 10 (1): 265-247 [in Persian]

Rapaport, Amos. (2012). Meaning of constructed environment, an approach in non-verbal communication, Habib, Farah, Pardazesh and Urban Program Publications, Tehran.